

Dr. Bordé Katalin: Kner Imre szakmai közéleti szereplése

Kner Imre (1890-1944) szakmai pályafutása igen hamar, 1902-től kezdetét vette az apja, Kner Izidor¹ által 1882-ben alapított gyomai nyomdában. 1904-1905-ben pedig a lipcsei Julius Mäser-féle Nyomdász Technikumban sajátította el a nyomdászmesterséget. 1905-ben hazatért Gyomára, és 1906-ban a Röpke Lapok c. meghívó-mintakönyv szerkesztését, 1907-ben az üzem technikai és művészeti vezetését, 1911-ben a közigazgatási nyomtatványraktár vezetését, ill. a Közigazgatási Mintatár szerkesztését, 1916-tól a könyvkiadó vállalat vezetését vette át. Az I. világháború után Kozma Lajos² építésszel és grafikkal, valamint Király György³ irodalomtörténésszel új magyar könyvművészetet teremtett.

A teljesség igénye nélkül lássunk néhány példát, hogy Kner Imre mely szakmai társaságoknak volt tagja.

A **Verein „Deutsche Buchkünstler”** levelező tagja volt. Az 1908-tól működő „Német Könyvművészek” Egyesülete szervezte az 1927-es lipcsei Nemzetközi Könyvművészeti Kiállítást, ahol Kner Imre múlhatatlan érdemeket szerzett a magyar anyag összeállításában. Ezért választotta ki az egyesület 1927 decemberében levelező tagjává és magyarországi bizalmi emberévé.

Az 1895-ben alapított szakmai-érdekvédelmi egyesülettel, a **Magyarországi Grafikai és Rokoniparosok Főnökegyesületével** Kner 1922-től állt kapcsolatban, ahol több tisztséget is betöltött. Az 1923-as göteborgi és az 1928-as kölni Nemzetközi Nyomdászkongresszuson az

---

¹ Kner Izidor (1860-1935) - nyomdász, könyvkötész és kiadó. 1882-ben alapította gyomai műhelyét. Először báliai meghívói tették ismertté. Röpke Lapok címen jelent meg a meghívókat tartalmazó mintakönyve. Közigazgatási nyomtatványaival is kiegészítette a nyomdáját. 1898-tól adta ki a Közigazgatási Mintatárát. A művészeti könyvtervezés és könyvnyomás úttörője volt Magyarországon.

² **Kozma Lajos** (1884-1948) - építész, iparművész, grafikus. 1916-ban ismerkedtek össze Kner Imrével. Kozmának is - akár Kner Imrének - a múlt tradícióinak átmentése és gyakorlati felhasználása volt az életelve. Ennek a tipográfiai lehetőségeit érlelték ki Selmecbányán 1918-ban, miközben a nyomdászat és könyvdíszítés történeti fejlődését tanulmányozták. Céljuk: a magyar fametszés feltámasztása volt a könyvdíszítés céljára. A Kner Kiadó legértékesebb korszaka az volt, amikor Király György, Kozma Lajos és Kner Imre irányította a munkát. Nagyon közeli, jó barátok voltak - és Kner a későbbiek során is.

³ **Király György** (1887-1922) - irodalomtörténész és műfordító. A régi magyar- és a világirodalom kiváló ismerője volt. A Kner Kiadó irodalmi szerkesztőjeként több híres kiadványt (Három csepke könyvek, Kner-klasszikusok, Monumenta literarum) rendezett sajtó alá. Király a bibliofil kiadások lelkes híveként alaposan tanulmányozta könyvművészeti szempontból is a külföldi kiadók köteteit, s hozzájuk hasonló, de sajátosan magyar jellegű sorozat megteremtésén fáradozott. Knerrel jó barátságban volt.

egyesület hivatalos kiküldöttje, az 1937-ben Budapesten megrendezett kongresszuson pedig az el készít bizottság tagja volt.

Az 1920-ban alapított **Magyar Bibliophil Társaságnak** 1927-ben lett a tagja, majd vezet ségi tagja. A társaság Kner Imre indítványozására hirdette meg 1929 és 1940 között minden évben a könyvszépségversenyét. Az okleveleket, amelyekkel a legszebb könyveket kitüntették, éveken át a Kner Nyomda készítette.

A **Magyar Könyv- és Reklámm vészek Társaságának** egyik alapítója és alelnöke volt. Kner Imre már 1921. január elején felvetette egy ilyen szakmai egyesület alapításának gondolatát, ami végül 1928-ban valósult meg. Az 1931-es párizsi Nemzetközi Könyvm vészeti Kiállítás magyar csoportjának a szervezését Kner végezte a társaság keretein belül, a tagjai munkáiból.

Az 1906-ban alakult **Magyar Nyomdászok Társaságához**⁴ ragaszkodott érzelmileg a legjobban, mert az az édesapja nagy generációjához tartozó nyomdászokat tömörítette, akiket rajongásig tisztelt és becsült. Ett l a társaságtól remélte a legjobban a szakmája helyzetének megváltoztatását, mivel több hozzá hasonlóan gondolkodó barátja is tagja volt annak. Így például L wy Salamon⁵ és Bródy László.⁶ Velük együtt sokat töprengett a szakma egyre romló helyzetén, ill. javítási lehet ségén.

Kner Imre rendkívül tartalmas, az irodalom-, a m vészet- és a köztörténet számára páratlanul értékes, sokszín forrásanyagot nyújtó levelezést folytatott a XX. századi magyar szellemi élet, valamint a tipográfia hazai és külföldi kiemelked egyéniségeivel. A fennmaradt, hatalmas mennyiség Kner-levelet ugyanis át- meg átszövik a szakmai jelleg megállapításai. Azok alapján új ismereteket kapunk a nyomdász, könyvkiadó, a könyvm vész mellett; a közgazdász, a szociológus, a szakíró, az üzemszervez , az országos szakmai méretekben is kiemelked szervez , a szakmai m veltség és képzés ügyét a szíven visel és a nyomdászok szociális helyzetét javítani kívánó Kner Imrér l.

Páratlan volt a hazai és a külföldi szakmai, ill. rokon szakmabeli társaságokkal való kapcsolata és ottani szerepvállalása. A szakmai közéletben megragadott minden alkalmat arra, hogy hangot adjon az t leginkább foglalkoztató tipográfiai és azzal összefügg szakmai problémáknak.

---

⁴ A Társaság el dje Magyar Nyomdászat Kiadó Társaság néven jött életre 1906-ban 12 taggal. Azzal a céllal, hogy a Magyar Nyomdászat cím folyóiratot kiadja. 1908-ban, az akkor megalakult Grafikus M vezet k Egyesülete átvette a lap kiadását a Magyar Nyomdászat Kiadó Társaságtól, ami ekkor vette fel a Magyar Nyomdászok Társasága nevet, de 1936 végéig csak asztaltársaságként m ködött. 1937 januárjától alakult hivatalosan elfogadott testületté.

⁵ L wy Salamon (1874-1939) az Els Magyar Bet öndöde RT. igazgatója volt.

⁶ Bródy László (1889-1960) a Hungária Hírlapnyomda RT. vezérigazgatója volt.

Kner Imre szakmai közéleti szereplésének fogadtatása és hatása

A korabeli kritikák, a Kner által és a neki írt levelek alapján az első dolog, ami szembetűnik, hogy a hazai és a külföldi szakmai fogadtatása között nagy az ellentét. Míg külföldön a mértékadó szakmai körök elismerték és nagyra értékelték a tipográfia terén elért eredményeit, addig idehaza többnyire vagy agyonhallgatták, vagy semmitmondó kritikák jelentek meg munkáiról, ill. igen gyakran érték támadások szakmai közéleti szereplései miatt. Ezzel szemben nem hivatalos formában Magyarországon is számos szakmabeli, valamint a nem közvetlenül a szakmához tartozók, képzőművészek és sok más neves közéleti személyiség elismerésben részesítette.

Szakírói és előadói munkássága:

Szakíróként⁷ és előadóként Kner a hivatalos és nem hivatalos szakmai körök egyaránt elismerték. A hazai társaságok számtalanszor kérték fel előadás tartására. Ahol tag volt, rendszeresen igényt tartottak erre a felvilágosító, szakmafejlesztő tevékenységére. Az ilyen jellegű teljesítménye általában osztatlan sikert aratott a hallgatóság körében.

Ez azzal magyarázható, hogy Kner Imre magával ragadó, rendkívül érdekes szabad előadásokat tartott, és óriási, naprakész felkészültséggel rendelkezett. Tipográfiai ismereteit autodidakta módon, főként külföldi szakirodalomból és saját tapasztalatai révén szerezte.

Előadásai szövegét ritkán jegyezte le előlé. Legfeljebb rövid vázlatot készített. Egyrészt erre nem is volt ideje, másrészt mindig a hallgatóság érdeklődése ösztönözte arra, hogy az előlé kiválasztott gondolatköröket egységes egészzé formálja. Éppen ezért, mivel szabadon szeretett előlést tartani, csak néhánynak maradt fent a szövege. Azok is némi változtatással, cikk formájában. Knernek az általa megírt számos cikkel is az volt a célja, hogy a szakma fejlődését előlé segítse. Nemcsak a hazai, hanem a német nyelvű lapokba is rendszeresen publikált, ill. ellátta azokat mű mellékleteivel.

---

⁷ Az íráshoz való hajlam családi vonás volt náluk. Édesapjának is több szép- és szakirodalmi műve jelent meg.

A szakírói tevékenységét is osztatlan elismerés övezte a hazai körökben. Valamennyi szakmai és rokon szakmai orgánus kért t le cikket. Írói stílusa ugyanúgy, mint az el adói, rendkívül szuggesztív, észérvekre alapozó volt.

Kiadói és tipográfiai tevékenységének hazai megítélése:

A Kner-m hely kvalitását a kortárs nyomdászok idehaza - kevés kivételt l eltekintve - nehezen ismerték el. Nem szívesen vallották be, hogy Knerék képesek kifogástalan min ség , m véski munkát kiadni a kezükb l, k viszont nem. A szakmai irigykedés már Kner Izidor idejében megindult, akinek a munkái nagy hatást gyakoroltak a szakmára. Kner Imre is hasonló célkit zéssel látott ehhez a tevékenységhez. Azt vallotta ugyanis, hogy nyomdája produktumaival is lehet sége van a tanításra.

Kiadóként kifejtett tevékenységét Kner Imre teljesen hatástalannak tartotta. Ugyanakkor meg kell jegyeznünk, hogy Haiman György⁸ kés bb Kner Imre aktív kiadói id szakára visszatekintve nagy szerepet tulajdonított neki. Szerinte a Kner-könyvek klasszicista korszakának tizenhat éve már a maga korában is jelent s hatással volt a magyar tipográfiára.

Kner Imre kortársként még nemigen érezhette és élvezhette munkásságának a szakmára gyakorolt pozitív hatását. Annak eredményei ugyan már életében is fel-felt ntek egyik-másik kollégájának alkotásában, de csak az 1950-es évek közepét l kezdték igazán felismerni, hogy a magyar könyvtörténetnek milyen korszakos jelent ség egyénisége volt . Életében azonban a hivatalos szakmai elismerést személyesen nem kapta meg. Csupán a Kner-cég kapott 1925-ben az Iparm vészeti Társulattól aranyérmét, ill. ugyanabban az évben Kner Izidort az Országos Iparegyesület aranyéremmel tüntette ki, ami az egyesület történetében példa nélküli volt, mert addig nyomdát ilyenben nem részesített.

Kiállítások rendez je és résztvev je:

Kner Imre számos külföldi és hazai kiállítás rendezésében vett részt, és még több alkalommal szerepelt azokon kiadványaival. Itthon ezt a tevékenységét is ellentmondásosan értékelték. Számos kollégája és társaság igényt tartott rendez i kvalitására, s t el is ismerték azt,

---

⁸ Haiman György (1914-1996) - Kner Imre unokaöccse, tanítványa, nyomdászati törekvéseinek és elveinek továbbfejleszt je. 1948-tól könyvm vészetet oktat. Az irodalomtudományok kandidátusa, az Iparm vészeti F iskola Typo-grafikai Tanszékének vezet je 1968-1983. A Kner-örökség kiemelked őpolója. Kner Imre nézeteinek és törekvéseinek népszerűsít je. Több külföldi zs ri kitüntetése után 1974-ben Tótfalusi Kis Miklós-díjat, 1977-ben Lipcsében Gutenberg-díjat kapott.

ugyanakkor sokan támadták, kritizálták ezért a szerepléséért a szakmai körökben. Ezt azért érezte igazságtalannak, mert minden felkéréskor erején felül dolgozott, és önzetlen anyagi támogatást is nyújtott, ha szükség volt rá.

Álljanak itt a legnagyobb szabású kiállítások, amelyeken az anyag összeállításának nagy részét végezte el: az 1927-es lipcsei, az 1930-as párizsi, az 1937-es budapesti Nemzetközi Könyvművészeti Kiállítás és az 1932-es lipcsei Goethe-kiállítás rendezésében is jeleskedett.

Külföldi fogadtatása:

Kner Imre számos külföldi szakemberrel és társasággal állt kapcsolatban. Külföldi ismerősei között szakmai körökbe is kerültek ki, akik nagy elismerésben részesítették őt.

Számos nemzetközi kiállításon kapott kitüntetést és oklevelet. A külföldi kiállításokon rendezőként és kiadványai révén résztvevőként egyaránt komoly sikereket szerzett. Szakírói munkásságának méltánylásaként sok német szakorgánumban kért tőle publikációt. Például a mainzi *Gutenberg Jahrbuch*-ban (Gutenberg Évkönyv) és a lipcsei *Archiv für Buchgewerbe und Gebrauchsgraphik*-ban (A könyvművészet és alkalmazott grafika archívuma)⁹ rendszeresen jelentek meg tanulmányai. A külföldi szaklapokban gyakran jelentek meg a kiadványairól méltató hangú, terjedelmes recenziók, amelyek némi kárpótlást nyújtottak számára az itthoni visszhangtalanságért.

A külföldi kollégái a Kner-könyvek alapján Gyomát gyakran egy Oxfordhoz vagy Cambridge-hez hasonló szellemi központnak képzelték, pedig épp ellenkező volt a helyzet.

A külföldről kapott elismerések igazolták számára törekvései helyességét. Ezek és a világ minden tájáról nyomtatványcsereként érkező, ill. általa vásárolt kiadványok alapján 1943-ban úgy érezte, hogy a világ hat-nyolc legjobb tipográfusa közé tartozik. Ezt a kijelentését megalapozottnak tekinthetjük, mert figyelemmel kísérte a külföldi nyomdászat helyzetének alakulását, és minden újabb tendenciájáról, kiemelkedő képviselőként tudott. Ugyanakkor nemcsak a hazai, hanem az ottani fejleményeket is kritikusan vizsgálta. Ezért, ha az általa is nagyra becsült nyomdászok elismerték az ő munkásságát - teljesen objektív mércével mérve, minden érdek kizárásával -, akkor valóban helyénvalónak tarthatjuk a rangsorolását.

---

⁹ Az 1884-ben megalakult Deutscher Buchgewerbeverein folyóirata.